

UČESNICI NASTAVNOG PROCESA I INTERNA REVIZIJA – ISTRAŽIVANJE O INFORMISANOSTI UČESNIKA NASTAVNOG PROCESA O INTERNOJ REVIZIJI

UNUTRAŠNJA KONTROLA U USTANOVAMA OBRAZOVANJA

Ključni poslovni procesi u ustanovama obrazovanja su kvaliteta nastavnog procesa i vannastavnih aktivnosti i kvaliteta upravljanja finansijama. Poslednjih godina je, na primer, sve prisutniji fenomen formiranja timova u školama, koje čine nastavnici, stručne službe i uprava škole, a koji se bave kako praćenjem nastavnog procesa, tako i problemima nastave, kulturnim i javnim delatnostima, odabirom kadrova, uređenjem škole, sačinjavanjem planova koji su puni materijalno-tehničkih sadržaja, počev od plana nastavnih sredstava, pa do plana ekskurzija. Finansijska sredstva potrebna za rešavanje ovih problema često nisu raspoloživa i javlja se veliki jaz između onoga što se zamisli i mogućnosti koje škola ima. Uspostavljanje kontrole nad tim segmentima poslovanja, kao i praćenje njihovog funkcionisanja, zahteva ulaganje velikih napora od strane i nastavnog i nenastavnog osoblja (2).

Potreba za unapređenjem sistema internih kontrola izražena je i kroz zakonsku obavezu uspostavljanja funkcije interne revizije u obrazovnim ustanovama. Međutim, najveći broj ovih ustanova nije uspostavio takvu funkciju. Uprkos zakonskoj regulativi, među obrazovnim ustanovama retke su one koje su preduzele neposredne korake za osnivanje službe interne revizije. Jedna od retkih obrazovnih institucija koja ima službu unutrašnje kontrole i svog internog revizora jeste Tehnološki fakultet Univerziteta u

REZIME

U ovom radu istražuje se percepcija interne revizije od strane svih učesnika u procesu douniverzitetskog obrazovanja. Istraživanja pokazuju veliku naklonost svih interesnih strana prema funkciji interne revizije u ovim ustanovama.

Ključne reči: interna revizija u obrazovanju, douniverzitetske obrazovne ustanove, percepcija funkcije interne revizije.

¹ ALFA BK Univerzitet, e-mail: stefan.popovic@alfa.edu.rs

² Matematički fakultet Beograd, e-mail: sonjica27@yahoo.com

³ Telekom Srbija a.d, e-mail: nebojsaje@telekom.rs

Novom Sadu. Iskustvo u radu koje imaju interni revizori omogućuje prepoznavanje konkretnih zadataka i poslova koji mogu da budu predmet revizije. Izveštaji o funkcionisanju procesa interne kontrole i interne revizije u institucijama douniverzitetskog obrazovanja pokazuju da uloga i značaj ove funkcije još uvek nisu dovoljno prepoznati, što može da ima za posledicu neekonomično, neefikasno i neefektivno korišćenje finansijskih resursa izdvojenih za te namene. (3)

Polazeći od negativnog iskustva povezanog sa prihvatanjem interne revizije u javnom sektoru, krenuli smo od pretpostavke da je odbojnost prema funkciji interne revizije prisutna i u ustanovama douniverzitetskog obrazovanja, i da je to jedan od razloga njene spore implementacije (4). Proveru date pretpostavke izvršili smo istraživanjem stavova interesnih strana obrazovnih ustanova, putem ankete.

Aktuelnost ove teme autori su prepoznali imajući u vidu i reformske projekte nadležnog ministarstva, koje je projektom delimično finansiranim od EU predvidelo određene aktivnosti na unapređenju unutrašnje kontrole u douniverzitetskim ustanovama. Naime, uz podršku Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja započet je pilot projekat uspostavljanja sistema finansijskog upravljanja i kontrole (u nastavku: FUK) u školama, koji će rezultirati uspostavljanjem sistema FUK u osnovnim i srednjim školama, kao i Praktičnim vodičem za uspostavljanje FUK sistema u školama (osnovnim i srednjim). Krajem 2021. godine otpočete su aktivnosti na unapređenju FUK-a i interne revizije na lokalnom nivou koje su planirane u sklopu Programa reforme upravljanja javnim finansijama za period 2021–2025. i koje se sprovode u saradnji sa projektom RELOF2 (Projekat Reforma lokalnih finansija – Local Government Finance Reforms / RELOF), finansiranim od strane EU (1).

PRIKUPLJANJE PODATAKA ANKETOM

Anketa kojom bi se ispitala informisanost o instituciji interne revizije u školama je sastavljena početkom 2022. godine i nakon toga je distribuirana školama širom Republike Srbije. Sadržaj i izgled ankete mogu se pogledati na veb-adresi: <https://forms.gle/uiipnmXaiMZBHWd1W9>, a njena štampana verzija se nalazi u prilogu ovog rada. Anketu čini šest pitanja zatvorenog tipa, u kojima ispitanik može izabrati više od jednog odgovora, izuzev prvog pitanja koje je ograničeno na jedan odgovor, i poslednjeg, sedmog, koje daje opciju upisa komentara.

REZULTATI I DISKUSIJA

Anketu je do 25.11.2022. popunilo 478 ispitanika posredstvom upitnika formiranog na adresi:

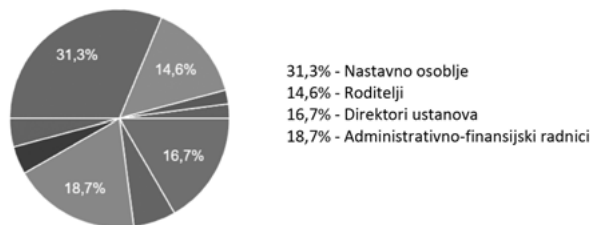
<https://forms.gle/uiipnmXaiMZBHWd1W9>.

Označeni procenat odgovora izražava udeo svih učesnika koji su označili dati odgovor.

U ovom delu razmatraju se odgovori na svako pojedinačno pitanje.

Prvo pitanje: *Koja je Vaša uloga u sistemu obrazovanja?*

Ovo pitanje je uvodno, i postavljeno je kako bi se moglo sagledati koji segment obrazovnog sistema je najzainteresovaniji za uvođenje interne revizije u obrazovnim ustanovama. Analizom se došlo do rezultata predstavljenog grafikonom 1.

Grafikon 1: Rezultati ankete za prvo pitanje

Od ukupnog broja ispitanika koji su učestvovali u anketi 31,3% čini nastavno osoblje, zatim 18,7% predstavljaju zaposleni u službi finansija, a nakon toga su zastupljeni direktori ustanove, sa 16,7%, i roditelji, sa 14,6%. Ostale kategorije učesnika nastavnog procesa su zastupljene u ukupnom obimu od 18,7%, stim što nijedna od kategorija nema značajan broj ispitanika. Na osnovu ovakvih odgovora može se zaključiti da u daljem sagledavanju potrebe uvođenja interne revizije u ustanove douniverzitetskog obrazovanja u okviru anketa koje se budu sprovodile treba izostaviti kategoriju učenici, a kategoriju stručne službe dodati pod nastavnim osobljem.

Drugo pitanje: *Funkcija interne revizije uvodi se u ustanove douniverzitetskog obrazovanja:*

Pitanjem smo želeli proveriti kako ispitanici vide uvođenje interne revizije i da li se ona uvodi zarad zakonskih regulativa i obaveza, a zarad unapređenja rada ustanove, ili pak postoji neki drugi razlog.

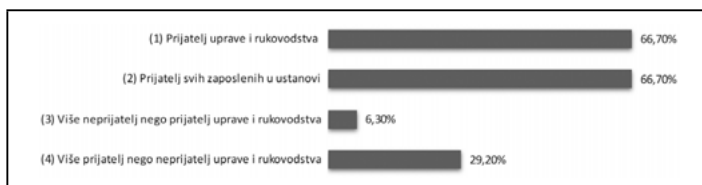

Grafikon 2: Rezultati ankete za drugo pitanje

Analizom odgovora na ovo pitanje možemo zaključiti da većina ispitanika, čak 85,4%, smatra da se interni revizor u školama mora uvesti po sili zakona. Pored toga, prisutan je veliki broj onih koji smatraju da se interni revizori uvode na inicijativu rukovodstva ustanove. Ovde se zaključuje da postoji povoljna klima za uvođenje internog revizora u ustanove, za šta je ipak potrebno prilagoditi zakonske regulative i definisati revizorski univerzum.

Treće pitanje: *Interni revizor je:*

U trećem pitanju proveravamo kako ispitanici doživljavaju funkciju internog revizora. Analizom odgovora na ovo pitanje dobijamo rezultat koji smo najmanje očekivali, i stoga neobičan, a to je da ispitanici gaje veliku naklonost ka internoj reviziji.

Grafikon 3: Rezultati ankete za treće pitanje

Jednak broj ispitanika uviđa da je interni revizor prijatelj i uprave i rukovodstva, ali i svih zaposlenih u ustanovi. Ovo je veoma bitno, pošto odaje utisak da će institucija prijateljski dočekati internog revizora, što je veoma značajno za dalji rad. Saradnja nije jednosmerna, te se samim tim očekuje da i interni revizor bude prijateljski nastrojen prema ustanovi za koju radi.

Četvrto pitanje: *U toku izrada plana rada za narednu godinu, interni revizor treba da razmotri:*

Svrha ovog pitanja je da se istraži uloga internog revizora u izradi plana za narednu godinu. Analizom ovog pitanja uviđamo da prema mišljenju ispitanika interni revizor treba

da razmotri sve interne i eksterne rizike kojima su poslovni procesi u ustanovi izloženi. Pored toga, prema proceni ispitanika, u velikom procentu je zastupljen i način procene rizika, kao i uspešnost procene rizika koja je izvršena prethodne godine. Rezultat je dat na grafikonu.

Grafikon 4: Rezultati ankete za četvrto pitanje

Peto pitanje: *Koji od sledećih procesa su predmet revizije?*

Pitanjem kojim se proverava informisanost ispitanika o tome šta sve može biti predmet revizije zaključujemo da postoji velika konfuzija među ispitanicima u pogledu predmeta unutrašnje kontrole, oblasti koje bi mogle potpasti pod reviziju i ovlašćenja koja bi revizor imao. Na grafikonu se jasno može videti ujednačenost procenata među odgovorima, kao i da postoji želja da interni revizor vodi računa o svemu, kako o procesu angažovanja nastavnika i nastavnom procesu, tako i o javnim nabavkama. Ipak, 84,3% ispitanika je svesno da je osnovna uloga internog revizora pravilno planiranje i izvršenje budžeta ustanove.

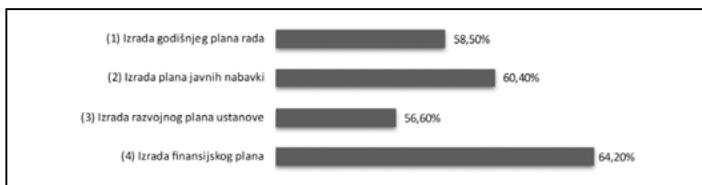
Grafikon 5: Rezultati ankete za peto pitanje

Šesto pitanje: *U okviru kojih aktivnosti je potrebno konsultovati internog revizora?*

Poslednjim pitanjem iz grupe pitanja koja imaju zatvorenu grupu odgovora proveravamo informisanost ispitanika o tome u kojim slučajevima se može konsultovati interni revizor.

Analizom vidimo da ispitanici veruju da se interni revizor može konsultovati u bilo kojoj od navedenih situacija. Ovim uviđamo da bi interni revizor, ako bi se uveo u svaku obrazovnu ustanovu, morao da se bavi ne samo oblastima iz domena finansija, već svim delovima poslovanja. Pored

osoba kojoj bi se poverio taj posao bila bi stub ustanove, čovek od poverenja koji bi savetodavno unapređivao ustanovu u svim domenima. Učešće u gotovo svim timovima i komisijama bi bilo neizostavno.

Grafikon 6: Rezultati ankete za šesto pitanje

Sedmo pitanje: *Ako imate neki komentar ili sugestiju, molimo ovde napisite:*

Ovo pitanje je ostavljeno da bi ispitanici mogli da daju neki svoj komentar i sud na internu reviziju u ustanovama. Pitanje nije bilo obavezujuće, pa ga većina nije ni popunila. Očekivalo se da će se naći niz različitih odgovora, ali analizom je utvrđeno da su oni koji su popunili ovo polje uglavnom izjavili da su pre popunjavanja upitnika prvo morali da pretraže internet servise i da se informišu o internoj reviziji. Zatim, veliki broj ispitanika izrazio je nadu da bi interna revizija olakšala rad svih zaposlenih u obrazovanju, pa samim tim i kvalitet nastavnog procesa povećala na viši nivo.

ZAKLJUČAK

Interesne strane koje su pokazale najviše spremnosti za učešće u anketi čine nastavno i nenastavno osoblje, direktori obrazovnih ustanova i roditelji. Iako najveći broj ispitanika navodi da se interna revizija uvodi u obrazovne ustanove kao zakonska obaveza, skoro polovina ispitanika smatra da ovakvu inicijativu može da preuzme i sama uprava obrazovne ustanove. Posebno je zanimljivo da dve trećine ispitanika posmatraju internog revizora kao prijatelja. Prema mišljenju ispitanika, pri izradi plana za narednu godinu interni revizor treba da razmotri sve interne i eksterne rizike kojima su poslovni procesi u ustanovi izloženi. Odgovor na ovo pitanje pokazuje da ispitanici imaju solidno poznavanje funkcije interne revizije. Dva najznačajnija poslovna procesa koja treba da budu predmet interne revizije odnose se na planiranje i izvršenje budžeta i javnih nabavki. Od internog revizora takođe se očekuje da pruža konsultantske usluge u oblasti izrade finansijskog plana i javnih nabavki.

LITERATURA

- (1) Ministarstvo finansija (Centralna jedinica za harmonizaciju) (jul 2022) Konsolidovani godišnji izveštaj za 2021. godinu o stanju interne finansijske kontrole u javnom sektoru u Republici Srbiji, strana 56.
- (2) Popović Stefan, Sonja Đukić-Popović (2021). „Značaj uvođenja interne revizije u ustanove douniverzitetskog obrazovanja.” Revizor 24, no. 94, 37-43. <https://doi.org/10.5937/rev2194037P>.
- (3) Popović, S. Đ., Beke-Trivunac, J., & Popović, S., (2022). IS INTERNAL AUDIT THE COST?(ON THE EXAMPLE OF HIGH SCHOOLS). Revizor, 25(97-98), 111-120. DOI: 10.56362/Rev2298111P.
- (4) Univerzitet u Novom Sadu, Tehnološki fakultet Novi Sad, Interna revizija, <https://www.tf.uns.ac.rs/o-nama/fakultet/interna-revizija.html> - preuzeto 05.11.2022.

DODATAK – SADRŽAJ ISTRAŽIVAČKOG UPITNIKA

Interna revizija u funkciji dostizanja ciljeva u ustanovama douniverzitetskog obrazovanja. Cilj ovog istraživanja je da se sagleda razumevanje uloge interne revizije u ustanovama douniverzitetskog obrazovanja.

1. Koja je Vaša uloga u sistemu obrazovanja?
 - Direktor ustanove
 - Školsko rukovodstvo izuzev direktora
 - Diplomirani ekonomista ili ekonomski tehničar ili računovođa
 - Stručna služba
 - Tehničko osoblje
 - Nastavnik
 - Roditelj
 - Učenik
 - Drugo
2. Funkcija interne revizije uvodi se u ustanove douniverzitetskog obrazovanja:
 - Po osnovu zakonske obaveze;
 - Po osnovu procene uprave i rukovodstva da povećava vrednost ustanove;
 - Da bi se nadoknadio manjak državnih inspektora;
 - Da bi se nešto dešavalo u školstvu.
3. Interni revizor je:
 - Prijatelj uprave i rukovodstva;
 - Prijatelj svih zaposlenih u ustanovi;
 - Više neprijatelj nego prijatelj uprave i rukovodstva;
 - Više prijatelj nego neprijatelj uprave i rukovodstva.

4. U toku izrada plana rada za narednu godinu, interni revizor treba da razmotri:
 - Sve interne i eksterne rizike kojima su poslovni procesi u ustanovi izloženi;
 - Način procene rizika kojima su poslovni procesi u ustanovi izloženi od strane uprave i rukovodstva;
 - Uspešnost procene rizika koja je izvršena prošle godine;
 - Samo materijalno značajne rizike kojima su poslovni procesi u ustanovi izloženi.
5. Koji od sledećih procesa su predmet revizije?
 - Planiranje i izvršenje budžeta
 - Proces angažovanja nastavnika
 - Javne nabavke za potrebe učenika (užina, ekskurzije, fotografisanje)
 - Nastavni proces
6. U okviru kojih aktivnosti je potrebno konsultovati internog revizora?
 - Izrada godišnjeg plana rada
 - Izrada plana javnih nabavki
 - Izrada razvojnog plana ustanove
 - Izrada finansijskog plana

PARTICIPANTS OF THE TEACHING PROCESS AND INTERNAL AUDIT - SURVEY ON THE AWARENESS OF THE PARTICIPANTS OF THE TEACHING PROCESS ABOUT INTERNAL AUDIT

SUMMARY

This paper investigates the perception of internal audit by all participants in the process of pre-university education. Research shows a great inclination of all interested parties towards the function of internal audit.

Keywords: Internal audit in education, non-university educational institutions, perception of the function of internal audit

Rad primljen: 1.12.2022 • Prihvaćen: 15.12.2022.